

นิพนธ์ต้นฉบับ

ปัจจัยทำนายสัมพันธภาพระหว่าง บิดาวัยรุ่นกับบุตรวัยทารก

อารี ฉอ้อนโฉม, พย.ม.*

นุจรี ไชยมงคล, ปร.ค.**

ยุณี พงศ์จตุรวิทย์, ปร.ค.**

Predictors of Attachment between Adolescent Fathers and their Infants

Aree Cha-on-chom, M.N.S.*

Nujjaree Chaimongkol, Ph.D.**

Yunee Pongjaturawit, Ph.D.**

* Sena Hospital, Ayutthaya Province, Thailand.

** Faculty of Nursing, Burapha University Chonburi Province, Thailand.

J Prapokklao Hosp Clin Med Educat Center 2015;32:34-43

Abstract

Background : Attachment between parents and infant has an influence on infant's emotional maturity and personality development later in life. At present, fathers have involved in child rearing increasingly. When adolescent fathers have to look after their infants, it can have an impact on attachment between adolescent fathers and their infants. There were 3 main factors related to the attachment : paternal, infant and social and environmental factors. Understanding about predictors of attachment between adolescent fathers and their infants would be beneficial for further intervention pertaining to promote appropriateness of adolescent fathers and their infants' attachment.

* โรงพยาบาลเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

** สาขาวิชาการพยาบาลเด็ก คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

- Objectives** : The purpose of this study was to examine predictors of attachment between adolescent fathers and their infants.
- Method** : Multi-stage random sampling was used to recruit the sample of 96 dyads of adolescent fathers and their infants receiving care services in hospitals of Sena district, Ayutthaya province. Research instruments consisted of 7 self-reported questionnaires completed by the adolescent fathers.
- Results** : Results revealed that marital relation was the best and significant predictor accounting for 18.20 percent ($\beta = .29$, $t = 2.91$, $p < .01$) and the second best was paternal role's perception increasingly accounting for 6.70 percent ($\beta = .29$; $t = 2.87$, $p < .01$) in the prediction. Both predictors were significantly accounted for 24.9 percent ($F_{2, 93} = 15.404$, $p < .001$) in the variance prediction of the adolescent father-infant attachment.
- Conclusion** : The findings suggest that nurse or personnel pertaining to child and adolescent health care should develop activities or an intervention program to promote marital relation and paternal role's perception, later enhance attachment between adolescent fathers and their infants effectively.
- Keywords** : Attachment, Adolescent fathers, Marital relation, Paternal role's perception, Infants

บทคัดย่อ

ที่มาของปัญหา

สัมพันธภาพหรือความผูกพันระหว่างผู้เลี้ยงดูกับทารกเป็นสายสัมพันธ์ทางอารมณ์ที่ส่งผลให้ทารกเจริญเติบโตขึ้นเป็นผู้ที่มีความมั่นคงทางอารมณ์ มีบุคลิกภาพที่เหมาะสม ปัจจุบันบิดามีส่วนเลี้ยงดูบุตรมากขึ้น และส่วนใหญ่เป็นบิดามารดาวัยรุ่น เมื่อวัยรุ่นมารับบทบาทการเป็นบิดา อาจส่งผลต่อสัมพันธภาพระหว่างบิดากับบุตรวัยทารกได้ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพพบปัจจัยหลัก 3 ด้าน ได้แก่ ด้านบิดา ด้านทารก และด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม สัมพันธภาพที่ดีระหว่างบิดาวัยรุ่นกับบุตรจะส่งผลต่อการเจริญเติบโตของทารก ซึ่งสังคมไทยปัจจุบันมีครอบครัวที่บิดาอยู่ในวัยรุ่นเพิ่มมากขึ้น การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ปัจจัยทำนายสัมพันธภาพระหว่างบิดาวัยรุ่นกับบุตรวัยทารก

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาปัจจัยทำนายสัมพันธภาพระหว่างบิดาวัยรุ่นกับบุตรวัยทารก

วิธีการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างได้มาด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เป็นบิดาวัยรุ่นที่มีบุตรวัยทารก จำนวน 96 คู่และมารับบริการในโรงพยาบาลเสนา และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในเขตอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามให้บิดาเป็นผู้ตอบทั้งหมด 7 ชุด

ผลการศึกษา

ผลการวิจัย พบว่าความสัมพันธ์ของกลุ่มสมรสเป็นตัวทำนายที่ดีที่สุดและมีนัยสำคัญทางสถิติ ทำนายได้ร้อยละ 18.20 ($\beta = .29$, $t = 2.91$, $p < .01$) และรองลงมาคือการรับรู้บทบาทการเป็นบิดา ทำนายได้เพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 6.70 ($\beta = .29$; $t = 2.87$, $p < .01$) ปัจจัยทำนายทั้งสองสามารถอธิบายความแปรปรวนของสัมพันธภาพระหว่างบิดาวัยรุ่นกับบุตรวัยทารก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติได้ร้อยละ 24.90 ($F(2, 93) = 15.40$, $p < .001$)

สรุป

ผลการศึกษานี้มีข้อเสนอแนะว่าพยาบาลหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพเด็กและวัยรุ่นควรพัฒนากิจกรรมหรือโปรแกรมการส่งเสริมความสัมพันธ์ของกลุ่มสมรส และการรับรู้บทบาทการเป็นบิดา เพื่อเพิ่มสัมพันธภาพระหว่างบิดาวัยรุ่นกับบุตรวัยทารกให้มีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : สัมพันธภาพ บิดาวัยรุ่น ความสัมพันธ์ของกลุ่มสมรส การรับรู้บทบาทการเป็นบิดา เด็กทารก

บทนำ

สัมพันธภาพเป็นสายสัมพันธ์ทางอารมณ์ที่มั่นคง มนุษย์ทุกคนแสวงหาและต้องการไปตลอดชีวิต โดยเริ่มจากการก่อเกิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้เลี้ยงดูกับเด็ก ซึ่งลักษณะความสัมพันธ์นี้จะถูกถ่ายทอดไปยังความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับคนอื่น ๆ ทั้งนี้เด็กจะสามารถสร้างสัมพันธภาพได้ตั้งแต่แรกเกิด และสื่อสารความรู้สึกความต้องการภายในได้ช่วงขวบปีแรก¹ มีการพัฒนาสัมพันธภาพกับผู้เลี้ยงดูมากขึ้น เรียนรู้สิ่งแวดล้อม ภาษาพูด ความเป็นตัวของตัวเอง และการแสดงอารมณ์ความรู้สึกจากผู้เลี้ยงดูเป็นหลัก จากการศึกษางานวิจัยพบปัจจัยหลัก 3 ประการ ที่เกี่ยวข้องกั

ผู้เลี้ยงดู ด้านทารก และด้านสังคมสิ่งแวดล้อม วัยรุ่นเมื่อรับรู้บทบาทการเป็นบิดา จะต้องรับรู้บทบาทในการเป็นสามีเมื่อรู้ว่าภรรยาตั้งครรภ์² สามีต้องดูแลภรรยาในการพาไปฝากครรภ์ การดูแลเอาใจใส่ต่อภรรยา ทำให้เกิดความรักใคร่กัน เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ส่งผลถึงบุตร เพราะเป็นครอบครัวที่อบอุ่น ก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อบิดาและทารก³ ทำให้ทารกมีพื้นฐานอารมณ์ดี เป็นเด็กที่เลี้ยงง่าย⁴ สิ่งสำคัญบิดาและมารดาต้องมีความเข้าใจในพื้นฐานอารมณ์ของทารก จะทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีกับบิดามารดา⁵ และส่งผลให้ทารกเติบโตและมีภาวะสุขภาพที่ดี มีสัมพันธภาพที่ดีกับคนอื่น ๆ⁶ นอกจากนี้พบว่าทารกเพศชายจะมีความสัมพันธ์กับบิดา ยกย่องบิดาให้เป็นบุคคล

ที่มีความสามารถ วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ภาวะทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม จึงนับว่าเป็นวิกฤตช่วงหนึ่งของชีวิตเนื่องจากเป็นช่วงต่อของวัยเด็กและวัยผู้ใหญ่ เมื่อวัยรุ่นต้องมาเป็นบิดาจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือหรือการสนับสนุนทางสังคม (social support) ซึ่งมาจากแหล่งต่างๆ เช่น คู่สมรส สมาชิกในครอบครัว เพื่อน บุคลากรในที่มสุขภาพ ส่งผลให้มีความเชื่อมั่นในการดูแลบุตรและเกิดสัมพันธภาพที่ดีกับบุตร นอกจากนี้ในการดูแลบุตรยังพบว่าลักษณะสิ่งแวดล้อมภายในบ้านถือว่าเป็นสิ่งที่สร้างลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพของบุตรได้ เช่น การจัดสภาพแวดล้อมบ้านที่ปลอดภัย ส่งเสริมพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัย รวมทั้งการแสดงพฤติกรรม การกระทำ และกิจกรรมของบิดา⁸ เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีให้กับบุตรได้^{9,10}

จากการทบทวนงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างบิดากับบุตรวัยทารกในประเทศไทยพบว่ามีอยู่ค่อนข้างน้อย การศึกษาค้นนี้มุ่งศึกษาปัจจัยทำนายระหว่างบิดาวัยรุ่นกับบุตรวัยทารก อันจะเป็นการทำให้เกิดสายสัมพันธ์ที่ดีภายในครอบครัวเกิดความมั่นคง และความสมดุลในครอบครัว ส่งผลให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ใช้ทฤษฎีสัมพันธภาพ (attachment theory) ของบาวล์บี้ (Bowlby, 1969) เป็นกระบวนการวิจัยในครั้งนี้โดยมีแนวคิดที่ว่าสัมพันธภาพเป็นสายสัมพันธ์ทางอารมณ์ที่มั่นคงมนุษย์ทุกคนแสวงหาและต้องการไปตลอดชีวิต โดยเริ่มจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้เลี้ยงดูกับเด็ก และเด็กสามารถ

ถ่ายทอดความสัมพันธ์ไปยังคนอื่นได้ระหว่างเด็ก

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาปัจจัยทำนายนายสัมพันธภาพระหว่างบิดาวัยรุ่นกับบุตรวัยทารก ได้แก่ การรับรู้บทบาทการเป็นบิดา ความสัมพันธ์ของคู่สมรส พื้นฐานอารมณ์และเพศของทารก การได้รับการสนับสนุนทางสังคม และลักษณะสิ่งแวดล้อมภายในบ้าน

วัสดุและวิธีการ

การศึกษานี้ใช้รูปแบบการวิจัยบรรยายเชิงทำนาย (descriptive predictive research)

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างคือ บิดาวัยรุ่นที่มีบุตรอยู่ในวัยทารก และมารับบริการในโรงพยาบาลเสนา และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในเขตอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จากการวิเคราะห์อำนาจการทดสอบ (power analysis) ของโคเฮน โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่น (α) ที่ระดับความมีนัยสำคัญที่ .05 ค่าอำนาจการทดสอบ (power of the test) เท่ากับ .80 และค่าขนาดอิทธิพลระดับกลาง (estimate effect size ขนาด moderate value) เท่ากับ .13 เลือกกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multi-stage random sampling) จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 96 ราย เก็บข้อมูลระหว่างเดือนตุลาคม ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2556

เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลของด้านบิดา ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน และลักษณะครอบครัว ข้อมูลส่วนบุคคลของทารก ได้แก่ เพศ อายุ อายุ

ครรภ์มารดาเมื่อแรกเกิด และน้ำหนักแรกเกิด

2. แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างบิดา วัยรุ่นและบุตรวัยทารก นำมาจากแบบสอบถาม ของ สุภาณี ไกรกุล¹¹ มีทั้งหมด 26 ข้อ เป็นแบบ มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (1-5) คะแนนรวม อยู่ระหว่าง 26-130 มีค่าความเชื่อมั่น (α) เท่ากับ .84

3. แบบสอบถามการรับรู้บทบาทการ เป็นบิดา นำมาจากแบบสอบถามของ สุริดา ยาทองไชย¹² มี 38 ข้อเป็นแบบมาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ (1-5) คะแนนรวมอยู่ระหว่าง 38-180 มีค่าความเชื่อมั่น (α) เท่ากับ .92

4. แบบสอบถามความสัมพันธ์ของกลุ่มสมรส นำมาจากแบบสอบถามของ นวพร มามาก และ คณะ² มี 27 ข้อเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (1-5) คะแนนรวมอยู่ระหว่าง 27-135 มีค่าความเชื่อมั่น (α) เท่ากับ .90

5. แบบสอบถามพื้นฐานอารมณ์ของทารก นำมาจากแบบสอบถามของ นันทพร ปรากฏชื่อ และคณะ⁵ มี 26 ข้อความ เป็นแบบมาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ (1-5) คะแนนรวมอยู่ระหว่าง 26-130 มีค่าความเชื่อมั่น (α) เท่ากับ .89

6. แบบสอบถามการได้รับการสนับสนุน ทางสังคม นำมาจากแบบสอบถามของ สมจิณรา มานะชีวกุล และคณะ⁷ มี 23 ข้อเป็นแบบ มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (1-5) คะแนนรวม อยู่ระหว่าง 23-115 คะแนน มีค่าความเชื่อมั่น (α) เท่ากับ .82

7. แบบประเมินลักษณะสิ่งแวดล้อมภายใน บ้าน นำมาจากแบบประเมินของ นุจรี ไชยมงคล⁸ มี 45 ข้อ ให้คะแนน 1 คือ มีและ 0 คือ ไม่มีลักษณะ นั้นๆ คะแนนรวมอยู่ระหว่าง 0-45 มีค่าความ เชื่อมั่น (KR-20) เท่ากับ .76

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป โดยกำหนดค่าความมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของบิดาวัยรุ่น ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ครอบครัวเฉลี่ยต่อ เดือน ลักษณะครอบครัว และข้อมูลส่วนบุคคลของ ทารก ได้แก่ เพศ อายุ อายุครรภ์มารดาเมื่อแรก เกิดและน้ำหนักแรกเกิด วิเคราะห์โดยใช้วิธีการ แจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน และพิสัย

2. คะแนนสัมพันธภาพระหว่างบิดากับ บุตรวัยทารก การรับรู้บทบาทการเป็นบิดา ความ สัมพันธ์ของกลุ่มสมรส พื้นฐานอารมณ์ของทารก การได้รับการสนับสนุนทางสังคม และลักษณะ สิ่งแวดล้อมภายในบ้าน วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และพิสัย

3. ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพ ระหว่างบิดาวัยรุ่นกับบุตรวัยทารก การรับรู้ บทบาทการเป็นบิดา ความสัมพันธ์ของกลุ่มสมรส พื้นฐานอารมณ์ของทารก เพศของทารก การได้ รับการสนับสนุนทางสังคม และลักษณะ สิ่งแวดล้อมภายในบ้าน วิเคราะห์โดยใช้สถิติ สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation)

4. ปัจจัยทำนาย ได้แก่ การรับรู้บทบาทการ เป็นบิดา ความสัมพันธ์ของกลุ่มสมรส พื้นฐาน อารมณ์ของทารก เพศของทารก การได้รับการ สนับสนุนทางสังคม และลักษณะสิ่งแวดล้อม ภายในบ้าน ต่อการทำนายสัมพันธภาพระหว่าง บิดาวัยรุ่นกับบุตรวัยทารก วิเคราะห์โดยใช้สถิติ วิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis)

ผลการศึกษา

ข้อมูลทั่วไป กลุ่มตัวอย่างคือบิดาวัยรุ่นจำนวน 96 ราย มีอายุเฉลี่ย 17.09 ปี (S.D.= 0.70, range = 16-18) ส่วนใหญ่ของบิดาวัยรุ่นมีอายุ 17 ปี (ร้อยละ 51.0) สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 78.1) เป็นนักเรียนหรือนักศึกษา (ร้อยละ 44.8) รองลงมาคือ ไม่ได้ประกอบอาชีพ (ร้อยละ 30.2) ส่วนใหญ่ครอบครัวไม่มีรายได้ (ร้อยละ 70.8) และเป็นครอบครัวขยาย (ร้อยละ 95.8) บุตรของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ามีอายุเฉลี่ย

9.98 เดือน (S.D. = 5.32, range = 2-23) อายุครรภ์มารดาเมื่อแรกเกิดเฉลี่ย 38.27 สัปดาห์ (S.D. = 1.29, range = 36-41) น้ำหนักแรกเกิดเฉลี่ย 2,982.75 กรัม (S.D. = 289.84, range = 2,000-3,900) และส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 60.4)

การวิเคราะห์ด้วยสถิติพรรณนา เพื่อพรรณนาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และพิสัยของตัวแปรต่างๆ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และพิสัยของตัวแปรที่ศึกษา (n = 96)

ตัวแปร	M	S.D.	range
ความสัมพันธ์ของคู่สมรส	112.92	9.09	90-131
การรับรู้บทบาทการเป็นบิดา	159.09	10.78	128-181
พื้นฐานอารมณ์ของทารก	110.47	6.63	97-126
การได้รับการสนับสนุนทางสังคม	102.86	4.09	90-111
ลักษณะสิ่งแวดล้อมภายในบ้าน	34.05	5.07	18-49
สัมพันธภาพระหว่างบิดาวัยรุ่นกับบุตรวัยทารก	114.65	6.16	104-130

ความสัมพันธ์ระหว่างความสัมพันธ์ของคู่สมรส การรับรู้บทบาทการเป็นบิดา พื้นฐานอารมณ์ของทารก การได้รับการสนับสนุนทางสังคม ลักษณะสิ่งแวดล้อมภายในบ้าน และสัมพันธภาพระหว่างบิดาวัยรุ่นกับบุตรวัยทารก

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพระหว่างบิดาวัยรุ่นกับบุตรวัยทารก กับตัวแปรทำนายที่ศึกษา (n = 96)

ตัวแปร	r	p-value
ความสัมพันธ์ของคู่สมรส	.427	.001
การรับรู้บทบาทการเป็นบิดา	.425	.001
พื้นฐานอารมณ์ทารก	.204	.046
เพศของทารก	.003	.751
การได้รับการสนับสนุนทางสังคม	.220	.031
ลักษณะสิ่งแวดล้อมภายในบ้าน	-.061	.556

วิเคราะห์ปัจจัยทำนาย

การวิเคราะห์ปัจจัยทำนายด้วยสถิติถดถอยพหุคูณ ได้ทำการตรวจสอบพบว่าข้อมูลเป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้น นั่นคือ ตัวแปรต้นและตัวแปรตามเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative variables) ที่มีการวัดระดับ interval มีการแจกแจงแบบปกติ (normality) เป็นอิสระต่อกัน และไม่เกิด autocorrelation ทดสอบโดยใช้สถิติ Durbin-Watson ค่าที่ได้อยู่ในช่วง 1.5-2.5 ไม่มี outliers, linear relationship และไม่มี multicollinearity ระหว่างตัวแปรทำนาย โดยที่ตัวทำนายมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (correlation coefficient)

ไม่สูงกว่า .75 จากนั้นวิเคราะห์ด้วยสถิติวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนเพื่อหาปัจจัยทำนายที่ดีที่สุด พบว่า ความสัมพันธ์ของกลุ่มสมรส และการรับรู้บทบาทการเป็นบิดา ร่วมกันทำนายสัมพันธภาพระหว่างบิดาวัยรุ่นกับบุตรวัยทารกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติได้ร้อยละ 24.9 ($F_{2, 93}=15.404, p < .001$) ความสัมพันธ์ของกลุ่มสมรสเป็นตัวทำนายที่ดีที่สุดและมีนัยสำคัญทางสถิติทำนายได้ร้อยละ 18.2 ($\beta = .294; t = 2.913, p < .01$) และรองลงมาคือการรับรู้บทบาทการเป็นบิดาทำนายได้เพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 6.7 ($\beta = .290; t = 2.873, p < .01$) (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ด้วยสถิติวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ตัวแปร	b	S.E.	β	t
Constant	65.697	8.928		7.359***
ความสัมพันธ์ของกลุ่มสมรส	.200	.069	.294	2.913**
การรับรู้บทบาทการเป็นบิดา	.166	.026	.290	2.873**
F 2, 93 = 15.404***				
R2= .249				
Adjust R2 = .236				
$\Delta R2 = .067$				

** ($p < .01$), ***($p < .001$)

วิจารณ์

ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ของกลุ่มสมรสเป็นปัจจัยทำนายที่ดีที่สุด การรับรู้บทบาทการเป็นบิดา เป็นตัวทำนายที่ดีลำดับที่สอง และปัจจัยทำนายทั้งสองสามารถอธิบายความแปรปรวนของสัมพันธภาพระหว่างบิดาวัยรุ่นกับบุตรวัยทารกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติได้ร้อยละ 24.9 ($F_{2, 93} = 15.40, p < .001$) สอดคล้องและเป็นไปตามทฤษฎีสัมพันธภาพ (attachment theory)

ของ Bowlby¹ ที่อธิบายว่า สัมพันธภาพเป็นสายสัมพันธ์ทางอารมณ์ที่มั่นคงของมนุษย์เริ่มจากการก่อเกิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้เลี้ยงดูกับเด็ก ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสัมพันธภาพระหว่างผู้เลี้ยงดูและทารกได้แก่ ปัจจัยด้านผู้เลี้ยงดู ด้านทารก และด้านสังคมสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์ของกลุ่มสมรสเป็นปัจจัยทางด้านผู้เลี้ยงดู ที่อธิบายความแปรปรวนของสัมพันธภาพระหว่างบิดาวัยรุ่นกับบุตรวัยทารกได้ดีที่สุด อธิบายได้ว่า ความสัมพันธ์

ของคู่สมรสเป็นรากฐานที่สำคัญของครอบครัวสามีและภรรยาที่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และยินดีต่อการมีสมาชิกใหม่จะทำให้ครอบครัวมีความสุขและส่งผลถึงการเป็นบิดามารดาที่ดี แต่ถ้าหากความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสไม่ดี ชีวิตสมรสไม่ราบรื่นสามีปฏิเสธการรับรู้และความรับผิดชอบส่งผลให้ครอบครัวไม่มีความสุขและสัมพันธ์ภาพกับบุตรน้อยหรือไม่มี¹³ การมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของสามีและภรรยาเป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนให้เกิดความรัก ความผูกพัน มีความเข้าใจ อกภัยให้กัน และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันจะก่อให้เกิดเป็นครอบครัวที่อบอุ่น ส่งผลให้เกิดสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อบุตรสอดคล้องกับการศึกษาของ Allen & Miga¹⁴ พบว่า การที่บิดาได้ดูแลมารดาและมีความสัมพันธ์กันดี ทำให้เกิดสัมพันธ์ภาพที่ดีกับบุตร

การรับรู้บทบาทการเป็นบิดา เป็นปัจจัยทำนายที่ดีลำดับที่สอง ทำนายได้เพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 6.7 ซึ่งการรับรู้บทบาทการเป็นบิดา เป็นปัจจัยทางด้านผู้เลี้ยงดู สอดคล้องกับทฤษฎีสัมพันธ์ภาพของ Bowlby¹ ที่อธิบายว่า เมื่อผู้ชายมีการแต่งงานและวางแผนในการมีบุตร และรับรู้ว่าการดำรงชีวิต บทบาทในการเป็นสามีต้องดูแลภรรยาในการพาไปพบแพทย์ การแสดงความรักและห่วงใยตั้งแต่ทารกแรกเกิด บิดามีส่วนช่วยดูแลทั้งมารดาและมีส่วนร่วมในการดูแลบุตรเมื่อกลับไปอยู่บ้าน จนกระทั่งบุตรเติบโตตามวัยก่อให้เกิดสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างบิดาและทารก¹⁵ ในทางตรงกันข้ามถ้าบิดาไม่ตระหนักถึงบทบาทการเป็นสามีและบิดา สิ่งที่เป็นผลกระทบคือความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยา สามีไม่สนใจครอบครัวส่งผลให้เกิดความแตกแยกในครอบครัวโดยผู้เลี้ยงดูบุตรจึงเป็นหน้าที่ของมารดาคนเดียวทำให้ไม่มีสัมพันธ์ภาพระหว่างบิดาและบุตรหรือ

อาจมีสัมพันธ์ภาพไม่ดี

ด้านตัวแปรอื่นๆ เช่นการได้รับการสนับสนุนทางสังคม มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำกับสัมพันธ์ภาพระหว่างบิดาวัยรุ่นกับบุตรวัยทารก ($r = .220, p < .05$) หมายความว่า การได้รับการสนับสนุนทางสังคม เป็นสิ่งที่ช่วยให้บิดามีความมั่นใจในการดูแลบุตรมากขึ้น ส่วนเพศจะพบในวัยทารกที่มีผลต่อสัมพันธ์ภาพ และพื้นฐานอารมณ์แบบเด็กเลี้ยงง่ายของทารก มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำกับสัมพันธ์ภาพระหว่างบิดาวัยรุ่นกับบุตรวัยทารก ($r = .204, p < .05$) ลักษณะสิ่งแวดล้อมภายในบ้านไม่มีความสัมพันธ์กับสัมพันธ์ภาพระหว่างบิดาวัยรุ่นกับบุตรวัยทารก ($p > .05$) เนื่องจากลักษณะครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างเป็นลักษณะครอบครัวขยายที่มีฐานะอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนใหญ่ไม่ได้มีความสำคัญในการจัดสิ่งแวดล้อมภายในบ้าน

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะแก่พยาบาลหรือผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการดูแลสุขภาพเด็กและวัยรุ่น ควรให้ความสำคัญและส่งเสริมสัมพันธ์ภาพของคู่สมรสและการรับรู้บทบาทการเป็นบิดา โดยเฉพาะในครอบครัวที่บิดาอยู่ในวัยรุ่น เพื่อส่งผลให้สัมพันธ์ภาพระหว่างบิดาวัยรุ่นกับบุตรวัยทารกเป็นไปในทางที่ดีและเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป โดยศึกษาสัมพันธ์ภาพของบิดาวัยรุ่นกับบุตรในกลุ่มอื่นๆ นอกจากบุตรวัยทารก เช่น วัยหัดเดิน วัยก่อนเรียน เป็นต้น และศึกษาโดยใช้กลุ่มทดลอง เช่น ผลของโปรแกรมการส่งเสริมความสัมพันธ์ของคู่สมรส หรือโปรแกรมส่งเสริมการรับรู้บทบาทการเป็นบิดา ต่อสัมพันธ์ภาพระหว่างบิดาวัยรุ่นกับบุตรวัยทารก

เอกสารอ้างอิง

1. Bowlby J. Attachment and loss. New York: Basic Books; 1969.
2. นวพร มามาก, ศรีสมร ภูมณสกุล, อรพินธ์ เจริญผล. ผลของโปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสามีในระหว่างการจัดตั้งครรภ์และการคลอดต่อสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสการรับรู้ประสบการณ์การคลอดของมารดา และความรักใคร่ผูกพันระหว่างบิดามารดาและทารก. รามาธิบดีพยาบาลสาร 2551; 14: 258-273.
3. Bögels SM, Perotti EC. Does Father Know Best? A Formal Model of the Paternal Influence on Childhood Social Anxiety. J Child Fam Stud. 2011;20:171-181.
4. Mehall KG, Spinrad TL, Eisenberg N, Gaertner BM. Examining the Relations of Infant Temperament and Couples' Marital Satisfaction to Mother and Father Involvement: A Longitudinal Study. Fathering. 2009;7:23-48.
5. นันทพร ปรากูชื้อ, นุจรี ไชยมงคล, ยุณี พงศ์จตุรวิทย์. ผลของการฟังดนตรีไทยบรรเลงต่อพฤติกรรมอารมณ์และระยะเวลาการนอนหลับของทารก. วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา 2554;19: 50-61.
6. Jia R, Schoppe-Sullivan SJ. Relations between coparenting and father involvement in families with preschool-age children. Dev Psychol. 2011;47:106-18.
7. สุมัจฉา มานะชีวกุล, ทศนี ประสบกิตติคุณ, พรรณรัตน์ แสงเพิ่ม. ปัจจัยทำนายความเครียดของมารดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยขวบปีแรก. วารสารสมาคมพยาบาลฯ สาขาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2555; 30:53-62.
8. Kochanska G, Woodard J, Kim S, Koenig JL, Yoon JE, Barry RA. Positive socialization mechanisms in secure and insecure parent-child dyads: two longitudinal studies. J Child Psychol Psychiatry. 2010; 51:998-1009.
9. นุจรี ไชยมงคล. การตอบสนองของมารดาและความผูกพันมั่นคงของทารก: การทดสอบคุณสมบัติเครื่องมือวิจัยแปล. วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา 2554;19:25-28.
10. Martin A, Ryan RM, Brooks-Gunn J. When fathers' supportiveness matters most: maternal and paternal parenting and children's school readiness. J Fam Psychol. 2010;24:145-55.
11. สุภาณี ไกรกุล. สัมพันธภาพระหว่างบิดามารดาและบุตรป่วย และสัมพันธภาพระหว่างบิดามารดาและบุตรป่วยที่ได้รับการรักษาในหออภิบาลผู้ป่วยวิกฤตโรงพยาบาลเมืองฉะเชิงเทรา. [วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต]. ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา; 2552.
12. สุจิตา ยาทองไชย. ผลของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนากิจการเป็นบิดาต่อการปฏิบัติพัฒนากิจของบิดาที่มีบุตรคนแรกในระยะหลังคลอด. [วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต]. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น; 2550.
13. เกศสุดา เกษรสุคนธ์. ปัจจัยทำนายการ

ปฏิบัติพัฒนกิจของครอบครัวระยะเริ่มเลี้ยงดูบุตร. [วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต]. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น; 2549.

14. Allen JP, Miga EM. Attachment in adolescence: A move to the level of emotion regulation. *J Soc Pers Relat.* 2010;27:181-190.
15. ศรีสมร ภูมנסกุล, ชุติพร วชิรชนากร, มณี อภานันท์กุล. ผลของโปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรต่อการเปลี่ยนผ่านสู่บทบาทบิดา. *วารสารพยาบาลศาสตร์* 2549;24: 68-78.